ಶಾರದಾ ಉಪಾಸನೆ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನ*

ಕೆ. ವಸಂತಲಕ್ಷ್ಮಿ

ಶಾರದಾ ಶಾರದಾಂಬೋಜ ವದನಾ
ವದನಾಂಬುಜೆ ।
ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವದಸ್ಮಾಕಂ ಸನ್ನಿಧಿಂ
ಸನ್ನಿಧಿಂಕ್ರಿಯಾತ್ ॥

'ಶಾರದಾ' ಎಂಬ ಪದವು 'ಶರತ್' ಪದದಿಂದ ಉದಿಸಿದ್ದು 'ಶರತ್' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬಿಳಿ, ವರ್ಷ, ಮತ್ತು ಋತುವಿನ ಹೆಸರು ಮುಂತಾದ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವು ನಿರಭ್ರವಾಗಿದ್ದು ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಖರ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಬೆಳ್ಳಗಿರುತ್ತದೆ.'ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣವು' 'ನಗುವಿನ' ಮತ್ತು 'ಶಾಂತಿ'ಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಶರತ್ಕಾಲದ ಶುಕ್ಲ ನವಮಿಯಂದು ಶ್ವೇತವರ್ಣದವಳಾದ ಪ್ರಸನ್ನವದನಳಾದ ದಶಭುಜಗಳುಳ್ಳ ದೇವಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ದೇವಿಯ ಈ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು 'ಶಾರದಾದೇವಿ' ಎಂದು ಕಾಳಿಕಾ ಪುರಾಣವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[1] ದೈವಶಕ್ತಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಜಗದ್ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ, ಅದರಲ್ಲೂ ದುಷ್ಟಮರ್ಧನಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವತರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಈ ಸ್ವರೂಪವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿದ್ದ ತಮಸ್ಸನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೋಧಿಸಲೆಂದೇ ರೂಪುಗೊಂಡ ವಿಶೇಷ ಅವತಾರವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಮೊದಲಿಗೆ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಶಾರದಾದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ :

"ನಮಸ್ತೇ ಶಾರದಾದೇವೀ ಕಾಶ್ಮೀರಪುರ
ವಾಸಿನೀ ।
ತ್ವಾಮಹಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯೇ ನಿತ್ಯಂ ವಿದ್ಯಾದಾನಂ
ಚ ದೇಹಿಮೇ ॥

ಇದರಿಂದ 'ಶಾರದಾದೇವಿ'ಯ ಮೂಲಸ್ಥಳ ಕಾಶ್ಮೀರಪುರವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸು. ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೭ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲೇ ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ ಶಾರದಾದೇವಿಯ ದೇವಾಲಯವೊಂದಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ[2]. ಕಾಶ್ಮೀರದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ 'ಶಾರದಾಲಿಪಿ' ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಲಿಪಿಯೊಂದು ಕಾಣಸಿಗುತ್ತದೆ. ಜಾಲಂಧರ್ ರಾಜ್ಯದ ಜಯಚಂದ್ರನ ಕಾಲದ ಈ ಶಾಸನಗಳ ಕಾಲ ಸು. ಕ್ರಿ.ಶ. ೭೦೪ ಎಂದು ಗೌರಿಶಂಕರ ಓಜ್ಞಾರವರು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.[3] ಹ್ಯುಯನ್

---

* ಈ ಲೇಖನವನ್ನು ನಾನು ಶಿವಗಂಗೆ ಮಠಾಧೀಶರಾದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಗಳವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದೇನೆ ಮತ್ತು ಬುರ್ಲಿ ಭೀಮಸೇನರಾವ್‌ರವರು ಅನೇಕ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಸಹಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿರುವೆ.

1 ಕಾಳಿಕಾಪುರಾಣ ಅಧ್ಯಾಯ ೧ ಶ್ಲೋಕ ೬೯

2 Shrinagar & its Environs Kashmir-India-Samsarchand-Koul-p. 24

3 ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತೀಯ ಲಿಪಿಮಾಲಾ (ಹಿಂದಿ) ಪಂ. ಗೌರಿಶಂಕರ್ ಹೀರಾಚಂದ್‌ಓಜ್ಞಾ, ಪು. ೭೩-೭೬

ತ್ಸಾಂಗ್‌ನು ೭ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶಾಕ್ತಪೀಠಗಳಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಬಹುಶಃ ಕಾಶ್ಮೀರವು ಮೊದಲಿಗೆ ಶಾಕ್ತಪೀಠವಿದ್ದಿರಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

'ಶಂಕರವಿಜಯ' ಗ್ರಂಥವು-"ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ಶಾರದಾದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಬಾಗಿಲು ಗಳಿದ್ದವೆಂದು, ನಾನಾ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಘನಪಾಠಿಗಳು ವಾದ ವಿವಾದ ಮಾಡಿ ಸೋಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೂ, ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ವಿಜೇತರಾದವರು, ದೇವಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದ 'ಸರ್ವಜ್ಞಪೀಠ'ವನ್ನೇರುತ್ತಿದ್ದರೆಂದೂ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಇವರಂತೆ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಹೋಗಿದ್ದ ಶಂಕರರು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸರ್ವಜ್ಞಪೀಠವನ್ನೇರಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಬರುವಾಗ ಕರ್ನಾಟಕದ ಶೃಂಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಶಾರದಾದೇವಿಯನ್ನು ಕರೆತಂದು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.[4] ಹೀಗೆ ಶಾರದಾದೇವಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದಳೆನ್ನಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ೧. ಕವಿಗಳು, ಭಕ್ತರು ಕಂಡಂತೆ ಶಾರದೆಯ ಮಹಿಮೆ ೨. ಕಾಲಾನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿರುವ ಶಾರದಾ ಉಪಾಸನೆ ೩. ಶಾರದಾ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಶಾರದಾದೇವಿಯ ಉಪಾಸನೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಬಗೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆದಿಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಕಾಶ್ಮೀರದಿಂದ ಶೃಂಗೇರಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲೇ ಶಾರದಾದೇವಿಗಾಗಿ ಮಂದಿರವೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ಶ್ರೀಯಂತ್ರದ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ಬಗೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಅಂಶವು ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದ್ದು. ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯವು 'ದಶಮಹಾ ವಿದ್ಯಾ' ಎಂದು ಹತ್ತು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಳಿ ಸ್ವರೂಪದ ಉಗ್ರದೇವತೆಯ ಆರಾಧನೆಯಾಗಿದ್ದು, 'ವಾಮಾಚಾರ'ದ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಉಳಿದ ಕೆಲವು 'ಶ್ರೀ' ಸಂಬಂಧವಾದ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದ್ದು ದೇವಿಯನ್ನು ಲಲಿತಾ ಅಥವಾ ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರಿಯ ಸ್ವರೂಪಗಳಾದ ಸೌಮ್ಯ ದೇವಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ 'ದಕ್ಷಿಣಾಚಾರ'ದ ಉಪಾಸನೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಅದ್ವೈತ ತತ್ವವನ್ನು ತಾಂತ್ರಿಕರಿಗೂ ಅನುಸರಿಸಿ 'ಬ್ರಹ್ಮನ್' 'ಆತ್ಮನ್' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ದೇವಿಯನ್ನು' ಆರೋಪಿಸಿ ಶಾಕ್ತರನ್ನೂ ಅದ್ವೈತದೆಡೆಗೆ ಎಳೆತಂದರೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.[5] 'ಸೌಂದರ್ಯ ಲಹರಿ'ಯು ಶಂಕರರು ಈ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಅಮೂಲ್ಯ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸಗುಣೋಪಾಸನೆಯ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮಾನಂದಕ್ಕೇರುವ ಸೋಪಾನವನ್ನು ಶಂಕರರು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಮಯಾರಾಧನೆಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನೇ ತೆರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಶಂಕರರು 'ಶ್ರೀವಿದ್ಯಾ' ಎನಿಸಿದ ಶಾರದಾದೇವಿ 'ಶ್ರೀ ಚಕ್ರ'ವನ್ನೇ ಸಂಕೇತವಾಗಿಸಿ ಉಪಾಸಿಸಿದ್ದಾರೆನ್ನಬಹುದು. ಇದರಂತೆ ಶೃಂಗೇರಿ ಪೀಠವನ್ನು, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೋಧಿಸಬಲ್ಲ-'ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಪೀಠ'ವೆಂದು ಕರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ದೇವಿಯ ಸ್ವರೂಪವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ 'ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದಾಯಿನಿ'ಯಾದ ದೇವಿಯಾಗಿದ್ದು ಇವಳನ್ನು 'ಶಾರದಾ ದೇವಿ' ಎಂದು ಕರೆದಿರುತ್ತಾರೆ.

ಶಂಕರರ ಒಂದು ಸ್ತೋತ್ರವು ದೇವಿಯು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಮುದ್ರೆ,ಅಕ್ಷಮಾಲೆ,ತಾಳೆಯ ಗರಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವಳೆಂದೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆಯಲ್ಲದೆ, ಅವಳು 'ಕೀರವಾಣಿ'ಯ ಮಧುರ ನಿನಾದದಿಂದ ಆನಂದಪಡುತ್ತಾಳೆ ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ಇದರಂತೆ ಅವರ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ತುತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಟ್ಟಿರುವಂತೆ ಆ ದೇವಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪವು ತಿಳಿಸುವ 'ಶಾರದೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ'ಯೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ.[6]

ರುದ್ರಯಾಮಳದಲ್ಲಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಮಾಡಿರುವ ಸರಸ್ವತಿ ಸ್ತೋತ್ರವು ಶಾರದೆಯದೇ ಆಗಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಈಕೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ 'ಆತ್ಮವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲ

4 'ಶಂಕರವಿಜಯ'-ಟೀಕಾ ಸಹಿತ ಲೇ. ಸರ್ವಜ್ಞ ಮಾಧವಾಚಾರ್ಯ ಪ್ರ. ೯೩೬, ಪು. ೧೬೩೬

5 "Shankar and his Sharada Peethas–" K.R. Venkataraman, p- No. 17

6 ವೈದಿಕ ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳು, ದೇವಿಯು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕ ಅಭಯಹಸ್ತ ಅಕ್ಷಮಾಲೆ ಮತ್ತು ವೀಣೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಾಳೆಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಶೃಂಗೇರಿಯ ಶಾರದೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಲ್ಲ

ದೇವಿ ಶಾರದಾ' ಎಂದಿರುವುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. 'ಕಮಲಜಾದಯಿತಾಷ್ಟಕ'ವೆಂಬ ಸ್ತೋತ್ರವೊಂದಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ ದೇವಿಯು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಮುದ್ರೆ (ಜ್ಞಾನ ಮುದ್ರೆ)ಯನ್ನು, ಅಕ್ಷಮಾಲೆಯನ್ನು, ಅಮೃತಘಟ (ಸುಧಾಭಾಂಡ)ವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವಳೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಯಲ್ಲದೆ, "ಜಡಬಧೀರನಾದವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಚತುರನನ್ನಾಗಿಸಿದ 'ವಿದ್ಯಾದಾನ ಪ್ರವೀಣೆ' ಎಂದಿದ್ದು, ಈ ಘಟನೆಯನ್ನು 'ಶಂಕರ ವಿಜಯ' ಗ್ರಂಥದ ಒಂದು ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸ ಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಸ್ತುತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ದೇವಿಯನ್ನು, "ವಿದ್ಯಾತೀರ್ಥಾದಿಯೋಗಿ ಪ್ರವರಕರ ಸರೋಜಾತಾ ಸಂಪೂಜಿತಾಂಘ್ರೇ" ಎಂದೂ ಕರೆದಿದ್ದು, ಇದು 'ಶಾರದಾ ಸ್ತುತಿಯೇ' ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ 'ಸರಸ್ವತಿಸ್ತೋತ್ರ'ವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿರುವ ಕೆಲವಾರು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಶಾರದೆಯ ವರ್ಣನೆಯೇ ಬಂದಿರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕಾಣುವ 'ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮುದ್ರೆ, ಅಕ್ಷ ಮಾಲೆ, ಮತ್ತು ಸುಧಾಢ್ಯ ಕಲಶ, ವಿದ್ಯಾ (ಪುಸ್ತಕ) ಇವೆಲ್ಲವೂ ಶಾರದಾದೇವಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಇದರಂತೆ ಶಾರದಾದೇವಿಯನ್ನೇ 'ವಾಗ್ದೇವಿ' ಎಂದೂ 'ವಾಗೀಶ್ವರೀ' ಎಂದೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಜೈನ ಪರಂಪರೆಯ 'ಸರಸ್ವತಿ ಸ್ತೋತ್ರ'ವೊಂದರಲ್ಲಿ ಸಹಾ 'ವಾಗೀಶ್ವರಿ'ಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಬಣ್ಣಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಇದು ಶಾರದೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳೇ ಆಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸ ಬಹುದು. ಜೈನ ಪರಂಪರೆಯ 'ಶ್ರುತದೇವಿ'ಯಾದ ಶಾರದೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಚಿನ್ಮುದ್ರೆ, ಜಪಸರ, ಅಭಯಹಸ್ತ ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕಗಳೆಂದು ಇದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವು ದಾದರೂ ಶಾಂತೀಶ್ವರ ಕವಿಯು (ಸು. ೧೭ನೇ ಶ) 'ಶಾರದ ಚೌಪದ'ವೆಂಬ ಕಾವ್ಯವೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ರೂಪ ಅವಯವ ಮತ್ತು ಮಹಿಮೆ ಗಳನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.[7] ಯೋಗಾನಂದ ಎಂಬ ಯೋಗಿ ಗಳೊಬ್ಬರು ರಚಿಸಿರುವ 'ಮಹಾದೇವಿ ಸ್ತುತಿ'ಯಲ್ಲಿ ದೇವಿಯನ್ನು, "ಈಕೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು, ಶಂಭುಶಕ್ತಿಯು, ಮಾಹೇಶ್ವರಿಯು ; ಇವಳೇ ದುರ್ಗಿ ; ಕಾಳರಾತ್ರಿ ಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾದ ಮಹಾಕಾಳಿಯೂ ಇವಳೇ ; ಇವಳೇ ಗಿರಿಜೆ ; ಜಗನ್ಮಾತಾ ಸ್ವರೂಪಿಣಿಯಾದ ಈ ದೇವಿಯೇ ಶಾರದೆ" ಎಂದು ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಶಾರದಾ ದೇವಿಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಸರಸ್ವತಿ, ಪಾರ್ವತಿ ಎಂದೂ ನಾನಾ ವಿಧವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಕಾಳಿಯ ಶುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪವೇ ಈ 'ಶಾರದಾದೇವಿ' ಎಂದು ಗುರುತಿಸಿದ್ದು 'ದುರ್ಗಾಸಪ್ತಶತಿ'ಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಯನ್ನು 'ಶಾರದಾ' ಎಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಬಣ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶಂಕರರು ಕಾಶ್ಮೀರದಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿದಾಗ, ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ವಾದದಲ್ಲಿ ಸೋತ ಮಂಡನ ಮಿಶ್ರರು, ಅವರ ಪತ್ನಿ ಉಭಯಭಾರತಿಯೂ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದರೆಂದು, ಮಂಡನ ಶೃಂಗೇರಿ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಗುರುವಾಗಿ ಸಂನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ 'ಸುರೇಶ್ವರಾ ಚಾರ್ಯ' ಎನ್ನಿಸಿ ಶೃಂಗೇರಿಯಲ್ಲೇ ನೆಲೆಸಿದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇವರ ಪತ್ನಿಯಾದ ಉಭಯಭಾರತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ರಾಣಿಯಾದ ಸರಸ್ವತಿಯೇ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತ ಳಾದ ಕಾರಣ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ 'ಉಭಯ ಭಾರತಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಜನಿಸಿದ್ದಳೆಂದು ಶಂಕರ ವಿಜಯವು ತಿಳಿಸಿರುವು ದರಿಂದ ಬಹುಶಃ 'ಈ ಉಭಯಭಾರತಿ'ಯನ್ನೇ 'ಶಾರದಾ ದೇವಿ' ಎಂದೂ ಭಾವಿಸಿರಲೂಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಸರಸ್ವತಿಯೇ 'ಉಭಯಭಾರತಿ' ಎನಿಸಿದ್ದು ಶೃಂಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಈಕೆಯನ್ನು (ಭಾರತಿಯನ್ನು) ಸರಸ್ವತಿ ಮತ್ತು ಶಾರದೆಯ ರನ್ನು ಒಂದೇ ಎಂಬಂತೇ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಿರು ವಂತಿದೆ. ಸು. ೧೮ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲೂ ಜನರಿಗೆ ಶಂಕರಾ ಚಾರ್ಯರ ಬಗೆಗೆ ಶಂಕರ ಮಠಗಳ ಬಗೆಗೂ ಇದೇ ನಂಬಿಕೆ ಇತ್ತೆಂದು 'ಕೆಳದಿ ನೃಪ ವಿಜಯ' ಕಾವ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಕಣ್ಣನಾಯಕನು ಕಾಶ್ಮೀರ ಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ 'ಶಾರದಾದೇವಿ'ಯ ದರ್ಶನ

---

7 ಶೃಂಗೇರಿಯ 'ಶಾರದಾದೇವಿ ದೇವಾಲಯದ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಸು. ೩೫' ಎತ್ತರದ ಕಲ್ಲಿನ ಸ್ತಂಭವೊಂದಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲ ದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಜೈನ ಸ್ತಂಭವಾಗಿತ್ತೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿ ಇದೆ. ಶೃಂಗೇರಿಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನಗಳು ಜೈನಧರ್ಮದ್ದೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಧ್ಯಯನದ ಅಗತ್ಯವಿದೆ

ಪಡೆದನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ[8] ಕವಿವರ್ಯರಾದ ಕುಮಾರ ವ್ಯಾಸ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ ಮೊದಲಾದವರೂ ಈಕೆಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನಕದಾಸರು ಉಮಾ, ಮಾಹೇಶ್ವರಿಯ ರೊಂದಿಗೆ ಶಾರದೆಯನ್ನು ಸಮೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಂತೆ, ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪ್ರಮುಖ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರಾದ ವಾಸುದೇವಾ ಚಾರ್ಯರು 'ಮಾಮವತು ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತೀ' ಎಂದು ಆರಂಭಿಸಿದರೂ, ಕಾಮಕೋಟಿ ಪೀಠನಿವಾಸಿನಿ ಅಂಬಾ ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದು 'ಶಾರದೆ'ಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಇಲ್ಲೆಲ್ಲ ಶಾರದೆಯನ್ನು ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನು ಅಬೇಧ ವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಶಾರದೆ ಯನ್ನು ಸರಸ್ವತಿ ವಾಗೀಶ್ವರೀ, ಆದಿಶಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯ ಬಹುದು.

ಭಾಗ-೨

ಶಾರದಾ ಉಪಾಸನೆಯು ಕಾಲಾನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಬೆಳೆದುಬಂದಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ 'ಕಾಶ್ಮೀರ ದಲ್ಲಿ ಶಾರದಾ ದೇವಾಲಯವು ಸು. ೭ನೇ ಶತಮಾನ ದಲ್ಲೇ ಇದ್ದಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುವುದಾದರೂ ಅಲ್ಲಿಯ ದೇವಿ ಆರಾಧನೆಯ ಬಗೆಗಾಗಲೀ, ದೇವೀ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗೆಗಾಗಲೀ ಹೆಚ್ಚು ವಿವರಗಳು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಶಾರದಾದೇವಿಯ ಉಪಾ ಸನೆಯು ಸು. ೯ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ ರಿಂದಲೇ ಆರಂಭವಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ೧೦-೧೧ನೇ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ 'ದೇವೀ ಉಪಾಸನೆ' ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿದ್ದುದರ ಬಗೆಗೆ ಆಧಾರಗಳೂ, ವಿವರಗಳೂ ದೊರೆತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸು. ೧೦ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮತಗಳು ವಿವಿಧ ಧರ್ಮಗಳು ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಆಗ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಳಾಮುಖ ಶೈವಪಂಥವು ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾಳಾಮುಖ ಶೈವಪಂಥದ ಒಂದು ಕವಲು ಕಾಶ್ಮೀರದಿಂದ ಬಂದುದಾಗಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.[9] ಇವರ ಬಗೆಗೆ ಡಾ|| ಎಂ.ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ ಯವರು "ತಾವು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ತಮಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ದೇವ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾ, ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವೈಯುಕ್ತಿಕ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯ ಜೊತೆಗೆ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರದ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.[10] ಇವರ ಕೆಲವು ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಶಾರದಾಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸರಸ್ವತೀ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ಮನಗೂಳಿಯ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಇಡಲಾಗಿದ್ದ ಶಾರದಾದೇವಿಯ ಅಮೃತ ಪಡಿಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ದಾನವೊಂದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.[11] ಈ ಒಂದೆರಡು ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಶಾರದಾದೇವಿಗಾಗಿಯೇ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ದೇವಾಲಯವಾಗಲೀ ಇತರ ಪೂಜಾವಿವರ ಗಳಾಗಲೀ ದೊರೆತಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೧೨-೧೩ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸ ಳರು ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ವರ್ತಕರ ಸಮು ದಾಯಗಳು ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದು, ಅವರು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ವರೆಗೂ ತಮ್ಮ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು, ವ್ಯವಹಾರ ಸಂಪರ್ಕಗಳಿದ್ದುವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕಾಶ್ಮೀರವು ಅವರ ವ್ಯಾಪಾರದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ತ್ತೆಂದು, ಕೆಲವೆಡೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೧೨೫೦ರ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕಾಶ್ಮೀರದಿಂದ ಬಂದವರು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದರೆಂದು ಶಾಸನ ಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಇವರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ 'ಶಾರದಾಯೈ ನಮಃ' ಎಂಬ ಉಲ್ಲೇಖವಿರುವುದು ಇವರಿಗಿದ್ದ ಜ್ಞಾನ

---

8 'ಕೆಳದಿನೃಪ ವಿಜಯ'-ಲಿಂಗಣ್ಣಕವಿ, ೩ ಆಶ್ವಾಸ ೫೭ ಪ ಆದರೆ ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಶಾರದಾದೇವಾಲಯ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ರಲಿಲ್ಲ

9 ಕರ್ನಾಟಕ ಲಾಕುಳ ಶೈವರ ಇತಿಹಾಸ ಕಪಟರಾಳ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಪು. ೪೭-೪೮

10 ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ಎಂ. ಡಾ|| ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ

11 E. I. Vol V p. No 18 No. 3

ಮತ್ತು ಇವರ ಸ್ಥಾನಗೌರವಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಬಹುಶಃ ಇವರೂ ಶಾರದಾ ಉಪಾಸಕರಾಗಿದ್ದಿರೆನ್ನಬಹುದು.[11]

ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. 1379ರ ಹೆಗ್ಗಡದೇವನ ಕೋಟೆ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಶ್ಲೋಕವು–

ಶಾರದಾ ಶಾರದಾಂಬೋಜ ಶರದಿಂದು ನಿಭಾನನೆ
ಸಾರಸ್ವತ್ಯಂ ಚ ಮೇ ದೇಹಿ ಶಾಸನಂ ಲಿಖಿತಂ ಮಯೀ–" ಎಂದಿದೆ[12]. ಇದರಿಂದ ಶಾರದೆಯು ವಿದ್ಯೆ ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವವಳೆಂದು ಜನ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಪೀಠಗಳನ್ನು 'ಸರ್ವಜ್ಞಪೀಠ'ವೆಂದು ಕರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಂತೆ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೆಲವು ಅಗ್ರಹಾರಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವೇದಪಾರಂಗತರೂ ಕರ್ಮನಿಷ್ಠರೂ ಆಗಿದ್ದು ಅವರಿದ್ದ "ತಳಲೂರು[13]. ಅರಕೆರೆ ಗ್ರಾಮವನ್ನು 'ಸರ್ವಜ್ಞ ಪುರವೆಂದೂ ಕರೆದಿದ್ದು[14]. ಸಾಲಗಾಮೆ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಸರಸ್ವತೀ ಪುರ'[15]ವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ಅರಸೀಕೆರೆಯ ಗಂಡಸಿ ಗ್ರಾಮದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ–
"ಶ್ರೀ ಅಸಿತಗಿರಿ ಸಮಂ ಸ್ಯಾತ್ಕಾಜಲಂ ಸಿಂಧು ಪಾತ್ರೇ
ಸುರತರುವರ ಶಾಖಾಲೆಖಿನೀಂ ಪತ್ರ ಮುರ್ವೀಂ
ಯುವಿ ಲಿಖತಿ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಶಾರದಾ ಸಾರ್ವ್ವಕಾಲಂ
ತದಪಿ ತವಗುಣನಾಮೀಶಪಾರಂ ನಯಾತಿ"

ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇದೆ.[16] ಅರಸೀಕೆರೆಯ ಕೆಲ್ಲಂಗೆರೆಯ ಶಾಸನವೊಂದನ್ನು 'ಶಾರಾದೀನಾಥ ಪಂಡಿತನು ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ.[17] ಹಳೇಬೀಡಿನ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ನಾನಾದೇಶೀಯರ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ಅವರನ್ನು ಕಾಸ್ಮೀರಾ ಸಾರದಾದೇವಿಲಬ್ಧವರ ಪ್ರಸಾದರು.[18] ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು ೧೨-೧೩'ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಶಾರದಾ ಉಪಾಸಕರಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಶಾರದಾ ಪೀಠವೆನ್ನಿಸಿರುವ ಶೃಂಗೇರಿಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೧೫'ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಮೊದಲು, ಶಾರದಾದೇವಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ಶಾರದಾದೇವಿಗಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನ ಉಲ್ಲೇಖನೆಂದರೆ ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೧೩೮೦ರ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಶಾರದಾದೇವಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೪೬ ಮತ್ತು ೧೩೫೫ರ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.[19] ಯಾದರೂ ಈ ದಾನಗಳು ಯತಿಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ದಾನಗಳಾಗಿವೆ. "ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರ ನಂತರ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಭಾರತಿ (ಮೊದಲನೆಯ) ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಇಮ್ಮಡಿ ಹರಿಹರರಾಯನನ್ನು ಶೃಂಗೇರಿಗೆ ಬರಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮ್ರಾಟರು ಆಗ (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೮೬) ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರ ಸಮಾಧಿಯ ಮೇಲೆ ಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ

---

11 ಎ.ಕ. ೮, ಹಾಸನ ೧೪೪
12 ಎ.ಕ. ೩, ಹೆ. ಕೋಟೆ ೧೪೯
13 ಎ.ಕ. ೫, ಅರಸೀಕೆರೆ ೧೩೦
14 ಆದೇ, ಅ.ಕೆ. ೮೬
15 ಆದೇ. ಎ.ಕ. ೮, ಹಾಸನ ೫೮
16 ಎ.ಕ. ೫-ಅರಸಿಕೆರೆ ೧೪೯ ;
17 ಆದೇ ; ಅರಸಿಕೇರೆ ೧೧೬
18 ಎ.ಕ. ೫, ಬೇ ೧೧೭
19 ಶೃಂಗೇರಿ ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನ-ಎ.ಕೆ. ಶಾಸ್ತ್ರೀ-ಪು ೧೩

ಆ ನೆನಪಿಗಾಗಿ 'ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯಪುರ'ವೆಂಬ ಅಗ್ರಹಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತಾರೆಂದು[20] ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ರಾಜನು "ಶ್ರೀ ಶಾರದಾಂಬಾ ದೇವಾಲಯದ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ, ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಭಾರತಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ 'ದಂಡೂರು, ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ದಾನ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. 'ಇದರಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೪೬ಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಇಲ್ಲಿ ಶಾರದಾಂಬ ದೇವಾಲಯವಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೮೩ರಲ್ಲಿ ಇಮ್ಮಡಿ ಹರಿಹರನೇ ತುಂಗಭದ್ರಾನದೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಶೃಂಗೇರಿಯ ಶಾರದಾ ಅಮ್ಮನವರ ನಿತ್ಯೋತ್ಸವ ಮತ್ತು ನವರಾತ್ರಿ ಪೂಜೆಗಾಗಿ, ನಾಲ್ಕು ಉಪಗ್ರಾಮಗಳೊಂದಿಗೆ 'ಗಂಗೆ ಮಂಡಲ' ಎಂಬ ಭಾಗವನ್ನು ದಾನ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.[21] ಇದರಿಂದ ಬಹುಶಃ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩-೧೪ನೇ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಶೃಂಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಶಾರದಾದೇವಿ ಉಪಾಸನೆ ಸಾಂಗವಾಗಿ ನಡೆದಿದ್ದಿರಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಪೀಠವು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೩೫೦ರ ನಂತರವೇ ; ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರ ಸತತ ಬೆಂಬಲವು ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿಯ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಒಂದು ಅಂಶವು ಕುತೂಹಲ ಕೆರಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅದೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಗುರುಗಳ ಬಿರುದಾವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅವರನ್ನು "ಶೃಂಗೇರಿಯ ಶಾರದಾದೇವಿ ಪಾದಾರಾಧಕರೆನ್ನದೇ ಕೇವಲ ಶ್ರೀ ಮದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜಗುರು ಭೂ ಮಂಡಲಾಚಾರ್ಯ ತುಂಗಭದ್ರಾತೀರವಾಸ ।ಋಷ್ಯಶೃಂಗ ಪುರವರಾಧೀಶ್ವರಾ। ಶೃಂಗೇರಿ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾ ಶಂಕರ ದೇವರ ದಿವ್ಯ ಶ್ರೀ ಪಾದ ಪದ್ಮಾರಾಧಕರು"-ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ 'ಶಾರಾದಾದೇವಿಯ ಆರಾಧನೆ 'ಗಿಂತ' ವಿದ್ಯಾಶಂಕರರ ಆರಾಧನೆ'ಯೇ ಪ್ರಮುಖ ವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಾದ ಕಾರಣವು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೦೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ, ಕೂಡ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲೂ ಈ ಮಠದ ಶಾಖೆಗಳು ಆರಂಭವಾಗಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಶಾರದಾ ಉಪಾಸನೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹರಡ ತೊಡಗಿತು. ನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿನ ಶಾರದಾ ಉಪಾಸನೆಯ ಬಗೆಗೆ ಶಾಸನಗಳಿಗಿಂತ ಕಡತಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳು ದೊರೆತಿದೆ. ಶ್ರೀ ಎ.ಕೆ. ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳವರ 'ಶೃಂಗೇರಿ ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನ' ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೧೬೬೩ರ ಕಡಿತವೊಂದರಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಚಾಂದ್ರಮೌಳಿ ಮತ್ತು ಸರಸ್ವತಿ ದೇವತಾ ಮೊದಲಾದ ದೇವರಿಗೆ ಪೂಜೆಗಳಿಗಾಗಿ....ದಾನ ಕೊಟ್ಟ ವಿವರವಿದೆ. ಕೆಳದಿಯ ಸೋಮಶೇಖರನು ಶ್ರೀ ಶಾರದಾಂಬಾ ದೇವಿಯ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ದಾನ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ. ಮುಮ್ಮಡಿ ಸೋಮಶೇಖರನು (ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೫೬-೬೩) ನವರಾತ್ರಿ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಶಾರದಾಂಬಾ ಪೂಜೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸರಕುಗಳ ಮೇಲಿನ ಆಯಾತ ನಿರ್ಯಾತದ ಸುಂಕವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ವಿಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮರಾಠ ಸರದಾರರ ವಿವಿಧ ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಶಾರದಅಮ್ಮನವರ ಸೇವೆ ಎಂದು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ಸು. ೧೭೦೫ರ ನಂತರದಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಭಾರತಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ, ಈಗಿನಂತೆ ವೈಭವದಿಂದ ನಡೆಯುವ 'ನವರಾತ್ರಿ ಉತ್ಸವ'ವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. 'ನವರಾತ್ರಿ' ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಉತ್ಸವವಾಗಿದ್ದು, ಅನೇಕ ಭಕ್ತಾದಿಗಳೂ ಶ್ರೀ ಶಾರದಾಂಬೆಯ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಕಾಣಿಕೆ ಮತ್ತು ಧವಸಗಳನ್ನು ದಾನ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೪೮ರಲ್ಲಿ ಇಕ್ಕೇರಿ, ದುರ್ಗ, ಹೊನ್ನಾಳಿ.... ಗುತ್ತಿ ರಾಮಚಂದ್ರಪುರ....ಮುಂತಾದ ಊರಿನ ಭಕ್ತರುಗಳು ನವರಾತ್ರಿ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆಂದು ಭತ್ತ, ಅಕ್ಕಿ, ಗಂಧದ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೫೪ರ ಕಡತದಿಂದ ವೆಂಗೆರೆಯ್ಯ ವೆಂಕಣ್ಣಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀ ಶಾರದಾಂಬೆಯ ಕೃತ್ತಿಕಾ ಮಹೋತ್ಸವದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ, ವೆಂಗರೆ ಅಗ್ರಹಾರದಲ್ಲಿಯ

---

20 ಶೃಂಗೇರಿ ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನ-ಎ.ಕೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಿ-ಪು. ೧೩

21 ಕೂಡ್ಲಿ ಶೃಂಗೇರಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನ-ಲೇಖನ ಸಂಗ್ರಹ ಸಂ. ೫- ಪು. ೭

ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ರೀತಿ, ಅಂಬಳೆಯ ವೆಂಕಟರಮಣಯ್ಯನು, ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯದ ನೈವೇದ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಚಿಕ್ಕಮಂಗಳೂರಿನ ಗೋವನಹಳ್ಳಿಯ ಒಂದು ಖಂಡುಗ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೮೬ರಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ಮಠದ ಶ್ರೀ ಅಮರೇಂದ್ರಪುರಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ನವರಾತ್ರಿ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಮೂಲಾನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಯಂಕಾಲ ಆಗುವ ಪೂಜೆ, ನೈವೇದ್ಯ, ದೀಪಾರಾಧನೆ ಮತ್ತು ಪುಷ್ಪ ಮಂಟಪೋತ್ಸವಗಳ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಐದು ವರಹಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೇವಲ ನವರಾತ್ರಿ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೇ ಪ್ರತಿದಿನವು ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೪೮ರ ಕಡತವೊಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ–'ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೀ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಭಾರತಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು' ಶ್ರೀ ಶಾರದಾಂಬೆಯ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ 'ಸರಸ್ವತಿ ಸೂಕ್ತ'ವನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಿದ್ದುದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಬಳದಂತೆ ಕೆಲಭಾಗ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸಾಗುವಳಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು, ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಆರು ಗದ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಠಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದರಂತೆ ಮಠದ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಬಗೆಗೆ, ಹಣಕಾಸಿನ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದ ಬಗೆಗೆ ಕಡತಗಳಿಂದ ಹೇರಳವಾಗಿ ವಿವರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೯೧ರ ಪರಶುರಾಮ ಬಾಹು, ಶೃಂಗೇರಿಯನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದ ಸನ್ನಿವೇಶದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೆಳದಿ ದೊರೆಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸುವ ಕಡತವೂ ಬಂದಿದ್ದು, ಆಗ ದೇವಾಲಯದ ಆಭರಣಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಶಾರದಾ ದೇವಿಯ ಬಿಂಬವು ಅಪವಿತ್ರವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದಾದ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನು ಪುನಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿಸಲು ಮಠಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನ ಕಾಲದ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡತದ ವಿವರವು ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದ್ದು-"ಸುಲ್ತಾನನು ತನ್ನ ವೈರಿಗಳಾದ ನಿಜಾಮ ಮತ್ತು ಮರಾಠರು ನಾಶವಾಗಲೆಂದು ಶತಚಂಡಿ ಜಪ, ಸಹಸ್ರ ಚಂಡಿ ಹೋಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಬಿನ್ನಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅದರ ಮುಂದಿನ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದು ಸಫಲವಾದುದಕ್ಕೆ 'ಧನ್ಯವಾದ'ಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ದೇವಿಯ ಉಪಾಸನೆಯು ಮೊದಲು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಗಾಗಿ ಇದ್ದುದ್ದು ಮುಂದೆ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಿದ್ಧಿಗಳೇ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಇಹಲೋಕದ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಆರಾಧಿಸುವ ಪರಂಪರೆ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೮೫೦ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಶಿವಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಶಂಕರ ಮಠವೊಂದು 'ಶಾರಾದ ಮಂದಿರ'ದೊಂದಿಗೆ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿದ್ದು, ಇಲ್ಲಿರುವ ಶಾರದಾಂಬೆಗೆ ಶೃಂಗೇರಿಯ ನಂತರದ ಅಗ್ರಮನ್ನಣೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿದೆ. ಮೈಸೂರರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಈ ಶೃಂಗೇರಿ ಮಠಕ್ಕೆ ಆ ಮೂಲಕ ಶಾರದಾ ಉಪಾಸನೆಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಗತಿದಾಯಕವಾಗಿದ್ದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಈಗಿರುವ ಶಾರದಾದೇವಾಲಯವು ಶೃಂಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಸು. ೧೯೧೬ರಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು. ಈ ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶಂಕರಮಠವು, ಅನೇಕ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಈ ಮಠವಿರುವ ಕಡೆಯಲೆಲ್ಲ ಶ್ರೀ ಶಾರದಾದೇವಿ ದೇವಾಲಯವಿದ್ದು, ಶಾರದಾ ಉಪಾಸನೆ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಹಬ್ಬಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಭಾಗ-೩

ಶಾರದಾದೇವಿಯ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ 'ಶಾರದಾ ಉಪಾಸನೆ'ಯ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ಇದರ ಆರಂಭವು ಶಂಕರರು ಅರ್ಚಿಸಿದ ಶ್ರೀಚಕ್ರದ ಉಪಾಸನೆಯಾಗಿದ್ದು, ಶ್ರೀ ಚಕ್ರವು ಯಂತ್ರಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅತೀ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ದೇವಿಯ ಪ್ರತೀಕವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ದೇವಿಯನ್ನು 'ಶ್ರೀ ಚಕ್ರರಾಜ ನಿಲಯೇ', 'ಚಕ್ರರಾಜ ನಿಕೇತನಾ', 'ತ್ರಿಕೋಣಗಾ','ತ್ರಿಕೋಣಾಂತರ ದೀಪಿಕಾ' ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಯಂತ್ರದ ಆರಾಧನೆಯು ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬಹುಶಃ 'ಶ್ರೀ ಶಂಕರರು ಉಪಾಸಿಸಿದ್ದು ಶಾಕ್ತ ಶಾರದಯನ್ನೇ ?' ಎಂಬ ಅನುಮಾನ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಶಂಕರರು ಉಪಾಸಿಸಿದ್ದ ದೇವತಾಬಿಂಬವು ಈಗ ಶೃಂಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಶಂಕರರು 'ದಾರು ಮೂರ್ತಿ'ಯೊಂದನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳುವ ರಾದರೂ ಬಹುಶಃ ಶಂಕರರು ಕೇವಲ ಶ್ರೀ ಚಕ್ರಾರ್ಚನೆಯನ್ನೇ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ತಂದಿರಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಶೃಂಗೇರಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರು ಪಂಚ ಲೋಹದ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಶೃಂಗೇರಿಯ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ 'ಶಾರದಾಂಬೆ'ಯ ಉಲ್ಲೇಖವು ನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಕಾಣಬರು ವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರು ಮಾಡಿಸಿದ ಶಾರದಾ ದೇವಿಯ ಪ್ರತಿಮೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯ ಮೂಲಬಿಂಬವಿರಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದುರದೃಷ್ಟವಶಾತ್, ಈ ಬಿಂಬವು ಕೂಡ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೭೯೧ರಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮ್ ಬಾಹುವಿನ ಧಾಳಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಗಿದೆ. ಈಗ ಶೃಂಗೇರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬಿಂಬವು ಸು. ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ್ದಾಗಿದೆ.

ಈ ದೇವಿಯ ಆರಾಧನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ 'ಸೌಂದರ್ಯಲಹರಿ' ಮತ್ತು 'ಲಲಿತಾ ಸಹಸ್ರನಾಮ' ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ದೇವಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಗಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ದೇವಿಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿ 'ಬ್ರಹ್ಮ ಜ್ಞಾನದಾಯಿನಿ' ಯಾಗಿದ್ದು ಶ್ರೀಚಕ್ರದ ಸಂಕೇತವು. ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಯೋಗ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಕೈದೀವಿಗೆಯಂತಿದೆ. ಈ ಬ್ರಹ್ಮ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಬಗೆಗೆ ಯೋಗ ಮಾರ್ಗವು ತಿಳಿಸುವುದು. ಇದರಂತೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಕಲ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲೂ ಪರಾಶಕ್ತಿಯ ಅಂಶವಿರುವುದಲ್ಲದೇ, ಮಾನವನಲ್ಲಿ ಅಡಕ ವಾಗಿರುವ ಕುಂಡಲಿನೀ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿ, ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಹಸ್ರಾರವನ್ನು ತಲುಪಿ—'ಶಿವಶಕ್ತಿ' ಯನ್ನು ಸಾಧಿಸವುದೇ ಶಕ್ತ್ಯಾಗಮದ ಪ್ರಮುಖ ಹಂತ ವಾಗಿದ್ದು ಇದೇ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧಿ, ಮೋಕ್ಷ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ತತ್ವದ ಬಗೆಗೆ ಸವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಆ ಮೂಲಕ 'ಶಕ್ತಿ'ಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು 'ಶಾರದಾತಿಲಕ ತಂತ್ರ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಈ ಗ್ರಂಥವು-"ಸಾರಂ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ತಂತ್ರಾಣಾಂ ಶಾರದಾ ತಿಲಕಂ ಶುಭಂ" ಎನ್ನಿಸಿದೆ.

ಶಾರದಾದೇವಿಯ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗೆಗೆ ತಿಳಿದವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. "ಲೋಕ ಕಲ್ಯಾಣಾರ್ಥವಾಗಿ, ಲೋಕದ ಜನತೆಗೆ ಕಂಟಕ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದ್ದ ದಾನವರ ಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿ 'ದೈವಶಕ್ತಿ' ಅವತರಿಸಿ ವಿವಿಧ ಸ್ವರೂಪ ಗಳಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ.ಅದರಂತೆ ಆದಿಶಕ್ತಿಯ ಈ ಸ್ವರೂಪವು-ಜಗತ್ತನ್ನು ಅಜ್ಞಾನದ ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ ಉದ್ಧರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನುಳ್ಳದ್ದು. ಈ ಸ್ವರೂಪದ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ-ಇಹಲೋಕದ ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರ, ವಿದ್ಯೆಗಳೂ ದೊರೆಯುವುದಲ್ಲದೇ, ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಜ್ಞಾನವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾರಣ 'ಬ್ರಹ್ಮ ವಿದ್ಯಾದಾಯಿನಿ'ಯಾದ ದೇವಿಯ ಈ ಸ್ವರೂಪವು ವಿಶೇಷ ವಾಗಿದ್ದು ಅವಳ 'ಮೂರ್ತಿ'ಯು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅರ್ಥ ವನ್ನು ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಶಾಲವಾದ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳೇ ಇಲ್ಲಿ ದಯಾಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದು, ಅಭಯ ಮತ್ತು ವರದ ಹಸ್ತಗಳ ಬದಲಾಗಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಗುಣ ವಿಶೇಷಗಳುಳ್ಳ ಮೂರ್ತಿಯ ಬಗೆಗೆ ನೋಡೋಣ.

ಅರಳಿದ ಕಮಲದ ಮೇಲೆ ಪದ್ಮಾಸನ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ಆಸೀನಳಾಗಿರುವ ಶಾರದಾದೇವಿಯು ಜಟಾಮುಕುಟೆ, ಚಂದ್ರಕಲಾಧರೆ, ತ್ರಿನೇತ್ರೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಇವು ಶೈವ ಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣಗಳೆನಿಸಿದರೂ ಜಟಾಮುಕುಟ ಮತ್ತು ಪದ್ಮಾಸನ ಭಂಗಿಯು ಅವಳ 'ಯೌಗಿಕ ಸ್ಥಿತಿ'ಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿವೆ. ಚಂದ್ರಕಲೆಯು ಅವಳಿಂದ ಸೂಸುತ್ತಿರುವ ಶಾಂತರಸವನ್ನು, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಗಳೇ ಅವಳ ತ್ರಿನೇತ್ರಗಳಾಗಿದ್ದು, ಸರ್ವ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಅವಳ ಅಂಶವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇದರಂತೆ ದೇವಿಯ ಚತುರ್ಭುಜಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕೆಳ ಬಲಗೈ ಚಿನ್ಮುದ್ರೆಯಲ್ಲೂ, ಮೇಲಿನ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷಮಾಲೆ ಯನ್ನು ಮುಂಗೈ ಮೇಲೆ ಶುಕವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದು, ಮೇಲಿನ ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿ 'ಸುಧಾಭಾಂಡಾ' ಇದ್ದು ಕೆಳ ಎಡಗೈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುತ್ತದೆ. ದೇವಿಯ ಕೈ ಗಳಲ್ಲಿರುವ ಆಯುಧ ವಿಶೇಷಗಳು ಅವಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದು - ಚಿನ್ಮುದ್ರೆಯು 'ತಾನು ಸರ್ವರಿಗೂ ಬೋಧಿಸ ಬಲ್ಲವಳು' ಎಂಬುದನ್ನೂ, ಅಕ್ಷಮಾಲೆಯು- ಈ ದೇವಿಯೇ 'ಕಾಲಚಕ್ರ ಸ್ವರೂಪಿಣಿ' ಎಂದೂ, ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣಳಾದ ಜಗತ್ಕಾರಿಣಿ ಎಂಬ ಅಂಶ ವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ. 'ಅಕ್ಷಮಾಲೆ'ಯನ್ನು ಮಂತ್ರ ಪುರಶ್ಚರಣೆಗಾಗಿ ಬಳಸುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಸ್ವರೂಪಿಣಿ ಯಾದ ದೇವಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಈ ಬಲಗೈ ಮುಂಗೈ ಮೇಲಿರುವ 'ಶುಕ'ವು ಜನ್ಮತಃ ಬ್ರಹ್ಮ

ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿದ್ದ 'ಶುಕ ಮಹರ್ಷಿ'ಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿದ್ದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ 'ಮುಂಗೈ ಮೇಲೆ ಗಿಣಿ' ಇರುವುದನ್ನು ರಾಣಿಯ ಸಂಕೇತವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸಿದರೆ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಅವಳು 'ಮಹಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಞಿ'ಯೂ ಹೌದು ; ಇದರಂತೆ 'ಶುಕ'ದ ಮಧುರವಾಣಿಯಿಂದ ದೇವಿ ಆನಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆಂದು ಊಹಿಸಿ ನಾದಮಯಿಯಾದ ದೇವಿಯು ಸಂಗೀತಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ.

ಇನ್ನು ದೇವಿಯು ಎಡಗೈಯಲ್ಲಿರುವ 'ಸುಧಾ ಭಾಂಢ'ವು ವಿಶೇಷವಾದದ್ದು, ಯೌಗಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುವ ಇದು ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಾರದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಮಾನವನಲ್ಲಿರುವ ಕುಂಡಲಿನೀಶಕ್ತಿಯು ಜಾಗೃತಗೊಂಡು, ಷಟ್ಚಕ್ರಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಸಹಸ್ರಾರದಲ್ಲಿರುವ ಸುಧಾಭಾಂಡವನ್ನು ಸವಿದು ಮತ್ತೆ ಮೂಲಾಧಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಶಕ್ತಿ-ಶಿವರ ಸಮ್ಮಿಲನವೇ ಶಾಕ್ತರ ಪ್ರಕಾರ 'ಮೋಕ್ಷ'ವೆನಿಸಿದ್ದು ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದ್ದಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಸುಧಾಭಾಂಡವು ದೇವಿಗೆ ಕರತಲಾಮಲಕವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಧಿದೇವಿಯಾದ ಶಾರದೆಯು ಒಲಿದರೆ—"ಆತ್ಮನನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿಸಿ, ಆತ್ಮಾನಂದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಅಂತೇ ಇವಳು ಅದ್ವೈತ ಸ್ವರೂಪಿಣಿ, ಇವಳನ್ನು ಉಪಾಸಿಸಿದ್ದ ಶಂಕರರು ಆದರಿಂದಲೇ "ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ" ಎಂದು ಸಾರಿದರು. ಇವಳ ಇನ್ನೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ 'ಪುಸ್ತಕ'ವಿದ್ದು 'ಇವಳು' ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಶಾರದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ದೇವಿಯು ಈ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಾಪರವಿದ್ಯೆಗಳೆರಡನ್ನು ತಿಳಿಸಬಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಾಧಿದೇವಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ ವಿದ್ಯಾದೇವಿಯಾದ ಸರಸ್ವತಿಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಾಧಿದೇವಿಯಾದ ಶಾರದೆಯ ಮೂರ್ತಿ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಕಾಣ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಉಪಾಸಕರು ಹೇಳುವ ಧ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಶಿಲ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸರಸ್ವತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತದೆ.

"ಏಕವಕ್ತ್ರಾ ಚತುರ್ಹಸ್ತಾ ಮುಕುಟೇನ
ವಿರಾಜಿತಾ
ಪ್ರಭಾ ಮಂಡಲ ಸಂಯುಕ್ತಾ ಕುಂಡಲಾನ್ವಿತ
ಶೇಖರಾ ||
ಅಕ್ಷಾಬ್ಜ ವೀಣಾ ಪುಸ್ತಕಂ ಮಹಾವಿದ್ಯಾ
ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ
ವರಾಕ್ಷಾಬ್ಜಂ ಪುಸ್ತಕಂ ಚ ಸರಸ್ವತೀ
ಶುಭಾವಹಾ || (ರೂಪಮಂಡಣ)

ಅಂಶುಭೇಧಾಗಮವು :

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಚಾಕ್ಷಸೂತ್ರಂಚ ದಕ್ಷಿಣೆ ತು
ಕರದ್ವಯೆ ||
ಪುಸ್ತಕಂ ಪುಂಡರೀಕಂಚ ತ್ರೀನೇತ್ರ
ಚಾರುರೂಪಿಣಿ |

ಎನ್ನುತ್ತದೆ. ವಿಷ್ಣು ಧರ್ಮೋತ್ತರ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೀಗಿವೆ :-

"ಪುಸ್ತಕಂಚಾಕ್ಷಮಾಲಾ ಚ ತಸ್ಯಾ ದಕ್ಷಿಣ
ಹಸ್ತಯೋಃ
ವಾಮಯೋಶ್ಚ ತಥಾಕಾರ್ಯ ವೈಣವೀ ಚ
ಕಮಂಡಲಃ ||22

ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಧ್ಯಾನ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿಯು ಬಿಂಬವಾದರೆ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷಸೂತ್ರ, ಅಂಕುಶ, ಪಾಶ ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕಗಳಿರುತ್ತವೆ. ದೇವಿಯು ವಾಗ್ದೇವಿಯ 'ಸ್ವರೂಪ'ದ್ದಾದರೆ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಪದ್ಮ, ಗಿಣಿ, ಪುಸ್ತಕ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷಸೂತ್ರಗಳಿರುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವರು.[23] ಇದನ್ನು ಪೂರ್ವಕರಣಾಗಮವು - ವಾಗ್ದೇವಿಯದಾದರೆ ವೀಣೆ, ಅಕ್ಷಮಾಲೆ, ಪುಸ್ತಕ ಮತ್ತು ಚಿನ್ಮುದ್ರೆಗಳಿರುತ್ತ

22 ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು Elements of Hindu Iconography, Vol I Part II, Appendix-C.P. No. 137-138 by Gopinatha Rao T.A.

23 ಸರಸ್ವತೀ ರಹಸ್ಯೋಪನಿಷದ್ ಚಂದ್ರಿಕೆ, ಹೆಚ್.ಎಸ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಪು. ೪೦

ವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಶೃಂಗೇರಿಯ ಶಾರದಾ ದೇವಿಯ ಬಿಂಬವು ಈ ಎಲ್ಲಾ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಅಂಶವಾಗಿದೆ.

ಇದರಂತೆ ಶಾರದಾ ದೇವಿಯನ್ನು ಜೈನ ಪರಂಪರೆಯ ಶ್ರುತ ದೇವಿಯ ಬಿಂಬವಿರಬಹುದೆಂದು ಕೆಲವರು ಊಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇವಳ ಲಕ್ಷಣವು ಹೀಗಿದೆ—"ಪದ್ಮಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಆಸೀನಳಾಗುವ ಈ ದೇವಿ ಶ್ವೇತ ವರ್ಣದವಳು. ಚತುರ್ಭುಜೆಯಾದ ದೇವಿಯ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಯ, ಜ್ಞಾನಮುದ್ರೆ, ಅಕ್ಷಮಾಲೆ ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕಗಳಿರುತ್ತವೆ ; ಶಾರದಾದೇವಿಗೆ ಇರುವ ಸುಧಾ ಭಾಂಡ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ.[24] ಇದರಂತೆ ಯಕ್ಷಿ ಸಿದ್ಧಾಯಿಕೆಯನ್ನು 'ಸರಸ್ವತಿ'ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯೆಂದೇ ಭಾವಿಸುವರು. ಸಿದ್ಧಾಯಿಕೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು—'ಅಕ್ಷಮಾಲೆ, ಅಂಕುಶ, ಪಾಶ, ಪುಸ್ತಕ'ಗಳನ್ನು ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿರುತ್ತಾಳೆ. ಇವಳ ಲಾಂಛನವು 'ಹಂಸ'ವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ದಿಗಂಬರ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ದ್ವಿಭುಜೆಯಾದ ಈ ದೇವಿಗೆ ವರದ ಹಸ್ತ ಮತ್ತು ಪುಸ್ತಕಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇದಾವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಶಾರದಾ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಂತೆ ಬೌದ್ಧ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ 'ವಜ್ರಶಾರದಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ದೇವಿಯೊಬ್ಬಳಿದ್ದು ತ್ರಿನೇತ್ರೆಯೂ, ದ್ವಿಭುಜೆಯೂ ಆದ ಈಕೆಯ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕ ಮತ್ತು ಕಮಲಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇವಳ ಬಳಿ ಪ್ರಜ್ಞಾ, ಮೇಧಾ, ಸ್ಮೃತಿ ಮತ್ತು ಮತಿ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಸೇವಕರಿರುತ್ತಾರೆ.[25] ಆದರೆ ಶೃಂಗೇರಿಯ ಶಾರದಾದೇವಿಯ ಸ್ವರೂಪವು ಈ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಈ ಶಾರದಾಬಿಂಬದ ಲಕ್ಷಣಗಳು "ಶಾರದಾ ತಿಲಕ ತಂತ್ರ"ದ ಸಪ್ತಮ ಪಟಲದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ "ಶಾಕ್ತ ಶಾರದಾದೇವಿ"ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಸರಿಹೊಂದುವುದೆಂದು ಶ್ರೀ ಕೆ.ಎನ್. ಭಟ್ಟಸಾಲಿಯವರು ಗುರುತಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.[26] ಶ್ರೀ ಎಸ್.ಕೆ. ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರೂ ಶೃಂಗೇರಿ ಶಾರದೆಯನ್ನು "ಶಾಕ್ತಶಾರದೆ" ಎಂದೇ ಕರೆದಿರುತ್ತಾರೆ.[27] ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಶೃಂಗೇರಿ ಶಂಕರ ಮಠದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ 'ಶೃಂಗೇರಿ' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲೂ ದೇವಿಯನ್ನು 'ಶಾಕ್ತಶಾರದೆ' ಎಂದೇ ಗುರುತಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇದರ ಬಗೆಗೆ ಇನ್ನು ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಶೃಂಗೇರಿಯು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಶಾಕ್ತ ಪೀಠವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

ಈಗಲೂ ಇಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀಚಕ್ರ'ಕ್ಕೆ ಪೂಜೆ ಅರ್ಚನೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತಿವೆ. ನವರಾತ್ರಿಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಿಗೆ ಸಂಹಾರ ರೂಪಗಳಾದ ಸಪ್ತಮಾತೃಕೆಯರಂತೆ ಅಲಂಕರಿಸಿ ಅರ್ಚಿಸುವ ಕ್ರಮವಿದ್ದು, ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಂಡಿಹೋಮ, ಜಪ, ಪುರಶ್ಚರ್ಣೆ- ನವಾವರಣ ಪೂಜೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಈ ದಿನಗಳಲ್ಲಿನ ಸಪ್ತಮಿಯಂದು ಮೂಲಾನಕ್ಷತ್ರದಂದು ವಿಶೇಷ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುವುದು. ದೇವಿಗೆ ನಿತ್ಯಾಭಿಷೇಕವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪೂಜಾ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಶಾಕ್ತರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಈ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳೆಂದರೆ :

೧. ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಶಾರದಾ ಉಪಾಸನೆ ಆರಂಭವಾಯಿತಾದರೂ 'ಶಾರದಾ ದೇವಿ'ಯ ಉಲ್ಲೇಖವು ಶೃಂಗೇರಿಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೪ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

೨. ಸು. ೧೫ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಮುಂದೆ ಶಾರದಾ ಉಪಾಸನೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಲಿತಗೊಂಡಿದೆ.

---

24 ಯಕ್ಷ ಯಕ್ಷಿ—ಹಂ.ಪ. ನಾಗರಾಜಯ್ಯ. ಪು. ೫೪

25 Saraswathi-Kanialal Bhattacharya, P. No. 128

26 The Iconography of Buddhist and Brahminical Scoulptures in the Decca Museum –By K.N. Bhattasal. P. No. 189

27 "ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪ-ನೆಲೆ ಹಿನ್ನೆಲೆ"-ಎಸ್.ಕೆ. ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರು ಪು.೧೦೭

೩. ಶಾರದಾ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಕಾಣಬರುವುದಿಲ್ಲ.

೪. ಶಾಕ್ತ ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಪೂಜಾ ಕಾರ್ಯಾದಿಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ.

೫. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವೆಡೆ 'ಶಾರದೆ'-'ಸರಸ್ವತಿ'ಯರನ್ನು ಅಭೇದವಾಗಿ ಭಾವಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

೬. ಶೃಂಗೇರಿ ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಾಕ್ತಪೀಠವಾಗಿದ್ದು 'ಶ್ರೀ ಚಕ್ರಾರಾಧನೆ' ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

೭. ಮೂರ್ತಿ ಶಿಲ್ಪದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶಾರದಾದೇವಿ ಮತ್ತು ಸರಸ್ವತಿಯರ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ.

○